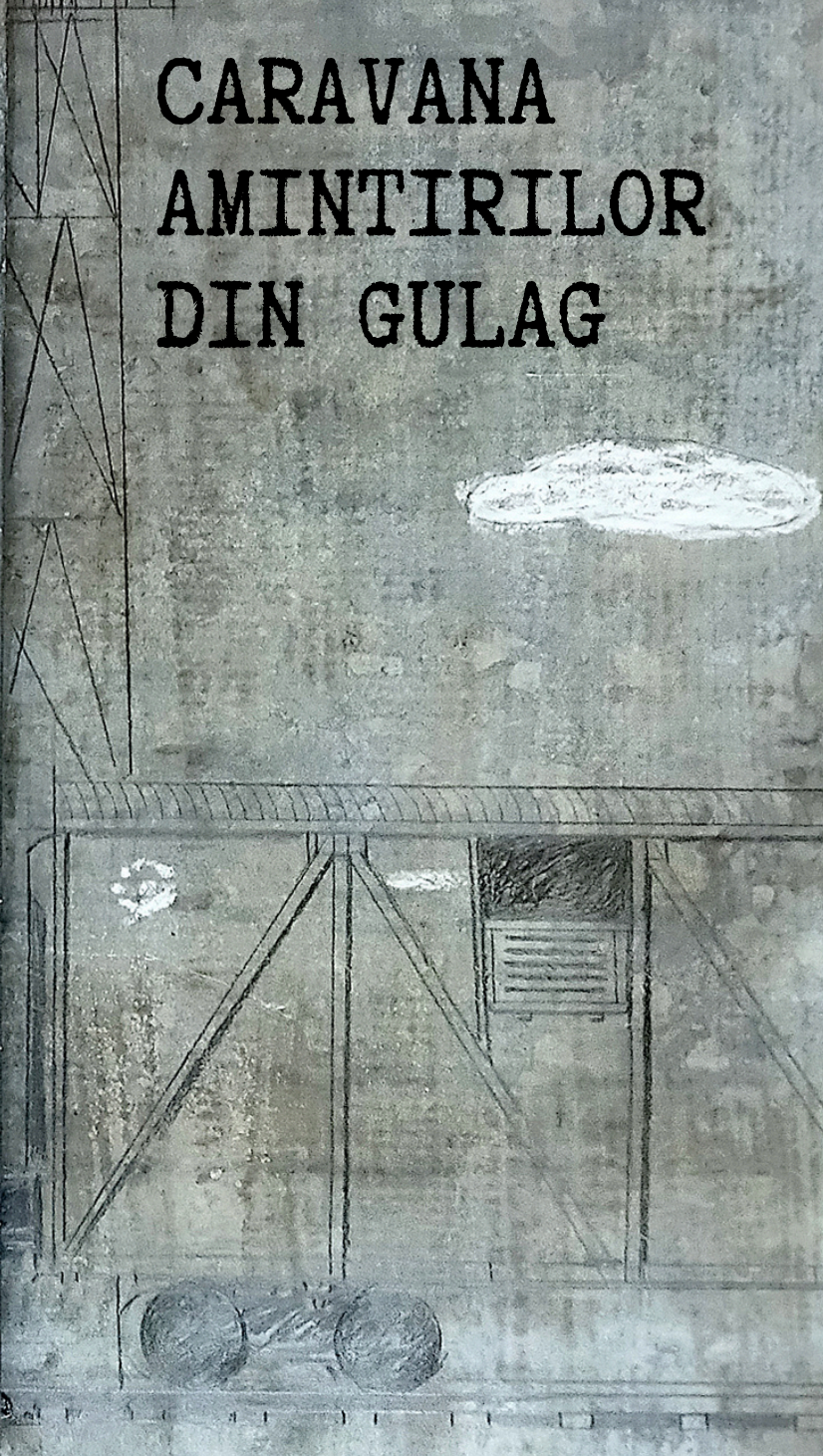

CARAVANA
AMINTIRILOR
DIN GULAG

1941 - 1949 - 1951...

MĂRTURIILE DEPORTAȚILOR BASARABENI

CARAVANA AMINTIRILOR DIN GULAG

Catalog de expoziție

© Nicio parte a conținutului acestui catalog nu poate fi preluată,
copiată sau stocată pe niciun suport, material sau virtual,
fără acordul scris al Asociației pentru cultură și arte Arbor.
Pentru mai multe informații, ne puteți contacta pe e-mail:
contact@arborinstitute.eu

BUCUREȘTI, 2024

GULAGUL BASARABENILOR

Gulagul Basarabenilor (2022), Ramona Iacob

CARAVANA AMINTIRILOR DIN GULAG

În perioada anilor 1940-1941, 1944-1953, pe lângă dramele care au urmat ocupării Basarabiei de către URSS: război, foamete și colectivizare forțată, basarabienii au cunoscut și teroarea deportărilor în Siberia și Kazahstan, îndeplinite de conducerea sovietică sub pretextul înlăturării din societate a persoanelor cu „origini nesănătoase”, din rândul păturilor înstărite, etichetați culaci. Astfel, au fost condamnați la deportare „pe vecie” peste 15 000 de familii, dintre care peste 20 000 de copii. Oamenii au fost transportați în vagoane de marfă și plasați în așezări cu regim forțat de reședință. Cei mai mulți dintre deportați au decedat în timpul călătoriei și în primii ani de exil, din cauza condițiilor dure de trai. Munca era extenuantă, iar alimentele, puține și raționalizate. Dincolo de tragismul aceluia context istoric, poveștile de viață prezentate în această expoziție dezvăluie „realitățile timpului”, percepțiile și trăirile celor care au îndurat gulagul. Sunt nenumărate episoade ale suferinței: momentul plecării (ridicării) și al călătoriei spre „noul cămin”, foametea și gerurile aspre, mersul la școală și învățământul în limba rusă, umilințele, violențele și abuzurile, moartea, în cele din urmă. Iar pe lângă acestea și timbrul copilăriei, cu credințele și jocurile inerente vârstei.

„Caravana amintirilor din Gulag” este o expoziție care reînvie emoția unor destine tragice, ale deportaților și victimelor regimului totalitar din stânga Prutului, în perioada sovietică. Expoziția reunește materiale și cercetări realizate de Muzeul Național de Istorie a Moldovei în parteneriat cu Centrul de Excelență Institutul Pro Memoria al USM, Institutul de Istorie, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul, în perioada 1991-2021.

„Caravana amintirilor din Gulag” își propune să traseze un itinerar al călătoriei dramatice a unor familii deportate către celălalt capăt al Uniunii Sovietice, familii în care tații, mamele, bunicii și copiii erau considerați de puterea sovietică „dușmani ai poporului” și „elemente periculoase pentru societate”.

Tudor Cociu, Omsk
MNIM

Tudor Cociu (n. 1930), originar din Hâncești, deportat în 1949 împreună cu familia în regiunea Tiumen. Motivul reprimării: familie de „chiaburi”

[...] Pe la 3 de noapte a venit un detașament de ostași ruși, însoțit de un căpitan și de președintele sovietului sătesc. Ne-au spus că suntem «ridicați» și ne-au ordonat să urcăm în mașină. Președintele sovietului sătesc striga la noi să urcăm mai repede. Am încercat să intru în casă să-mi iau un palton sau vreo haină, dar am fost îmbrâncit și bătut de soldații ruși..., ei ziceau că vreau să dau foc la casă. După câteva săptămâni de drum, fără apă și fără mâncare, am ajuns în regiunea Omsk. După trei zile, ne-au obligat să ieșim la lucru: tata, la tăiat pădure, mama, la făcut curățenie prin barăci, iar eu, la cărat lemne. Condițiile de trai erau îngrozitoare, eram câte patru familii într-o baracă. Chinuiți și flămânzi, ne adunam seara și ne săturam de plâns. Eram mereu cu gândul acasă. Cea mai mare frică ne cuprindea atunci când veneau la apel și ne spuneau să ne luăm gândul de la Moldova. Nu aveam nicio speranță că vom putea să ne întoarcem vreodată.

Nadejda Pascal (n. 1941), originară din Durlăști, Chișinău, deportată în 1949 împreună cu familia în regiunea Tiumen. Motivul reprimării: familie de „chiaburi”

[...] Cum arătau vagoanele? Știți, eu atâtea vagoane am văzut în viața mea! Ușile erau așa, mobile. Le închideau cu lacăte, pe dinafară. Țin minte că vagonul avea o fereastră mică. Noi nu știam unde ne duceau! Trenul era lung, ca un șarpe. Ne uitam câteodată, când treceam prin Ucraina, Rusia, să vedem, când treceam pe pod, cum fac copiii, și vedeam că era un tren lung. Iată, mai țin minte Uralul: am trecut prin tunel, era noapte și se vedea prin ferestruică, iar prin tunel era întuneric... Cică, ăștia erau munții. Nu țin minte cum ne hrăneau. Eram speriați, poate de aceea nici nu țin minte. Mi-au șters toată memoria. Și limba mi-am uitat-o. Era bătaie de joc! Am nimerit în robie. Ne-au dus cu forța. Ce fel de mâncare putea să fie acolo?! Ne dădeau drumul să ne ducem la veceu, ne opreau la iaz, bărbații treceau de la deal, iar copiii și femeile, de la vale. Poate cineva reușea să se spele... mâinile, picioarele... nu știu. Ne încărcau, se auzea șuieratul... și iar la drum.

[...] Odată ajunși, cei maturi trebuiau să iasă la muncă în sovhoz, la strâns snopi. Aveau nevoie de mână de lucru. Badea Grigore le-a zis că vor lucra de mâine «pentru că azi suntem desculți...». Cred că s-au descurcat și au cumpărat vechituri de la alții. Poate se vindea ceva pe acolo, dar știu că eu am umblat desculță încă mult. Pe părinți și pe frații mai mari, inclusiv pe Ileana, i-au pus la lucru a doua zi. Eu eram prea mică, rămâneam în baracă și păzeam mantaua tatei... La Belaia Recika lucrau! Norma de lucru era de 10-16 ore. Numai cei mici, care umblau pe sub masă, nu lucrau. Dacă erau copii mici, ei stăteau cu mămica acasă, dar și ea ajuta. Ai noștri erau la încărcat vagoane cu lemn de pădure.

Fiii și fiicele familiei Pascal,
(Nadejda în rândul de jos)
Belaia Recika, Iurginsk, Tiumen (1952)
MNIM

Alexandru Pripa
la mormântul mamei din Siberia, (1956)
MNIM

Alexandru Pripa (n. 1922), originar din Pelinia, Bălți, deportat în 1941 împreună cu familia în regiunea Tomsk. Motivul reprimării: familie de „chiaburi”

[...] Ne-au dus cu trenul două săptămâni până la Novosibirsk. Acolo am fost îmbarcați pe șleपुरi și duși pe râul Obi spre nord, încă două săptămâni, la Narîm, raionul Pudino, unde și-au găsit moartea peste 80 la sută din basarabeni deportați. Acolo am fost puși la muncă fizică grea, fiind lipsiți de cele mai elementare condiții de viață. În prima iarnă au murit aproape toți copiii mici și bătrânii. Mulți dintre cei răpuși de foame și frig nici n-au fost înmormântați, nu avea cine să le sape mormântul în pământul înghețat. Îi duceau în pădure și-i acopereau cu zăpadă, cadavrele erau mâncate de ciori și de animalele sălbatice. Primăvara, cei rămași în viață adunau oasele și le îngropau.

[...] În vara anului 1944, în luna august, când mama nu mai putea merge fiind hămesită de foame, eu am fost trimis la treierat mazăre, în colhozul „Iromov”, din satul Iarovoi. La amiază, am dat fuga acasă să o văd pe mama și să-i duc pe ascuns un buzunar de mazăre... La poartă am fost oprit de comandantul Nor din NKVD, m-a arestat, m-a dus la cârmuire, m-a pus să deșert mazărea din buzunar și au cântărit 800 de grame. M-au dus sub amenințarea pistolului, desculț și-n zdrențe, și m-au întemnițat în închisoarea din Pudino. Acolo am fost anchetat și mi-au dat doi ani de închisoare, conform articolului 52 punctul G: «За хищение государственного имущества – Pentru delapidarea proprietății statului». M-au dus într-un lagăr de concentrare, în localitatea Ceriomușka, unde am fost pus la muncă silnică la o uzină militară – căram cu spatele metal pentru obuze. De la muncă grea și foame, am ajuns să nu mai pot merge, complet sleit de puteri. Cântăream 46 de kilograme la o înălțime de 180 de centimetri.

Emilia Vataman-Racoveț (n. 1925), originară din Cuconeștii Noi, Râșcani, deportată în 1941 împreună cu familia în regiunea Novosibirsk. Motivul reprimării: tatăl condamnat pentru apartenența la un partid „burghez”

[...] Noi, cei rămași în vagoane, femeii și copiii, am fost duși în raionul Pihtovka din regiunea Novosibirsk, în adâncul taigalei. La fața locului, am descoperit alți deportați – ruși, ucraineni, ciuvași – care trăiau deja acolo de 10-20 de ani. În primul an s-a întâmplat să fie secetă. Toată recolta a luat-o statul, iar oamenii n-au primit nimic. Iarna, după o vară atât de grea, oamenii au început să moară de foame. Vremea era aspră, gerurile ajungeau până la -50 de grade. Foarte mulți basarabeni s-au prăpădit atunci. Se întâmpla că rudele celor decedați nu erau în stare să-i înmormânteze, pământul era înghețat bocnă. Cadavrele erau puse în tindă, unul peste altul, și doar odată cu sosirea primăverii erau îngropate, și nu în cimitir, ci în gropi unde se păstra hrana pentru animale. Peste 3-4 ani, când oamenii s-au «pus pe picioare», osemintele celor răpuși de foamete și frig au fost adunate și îngropate creștinește.

[...] În timpul verii, eram trimiși la adunat fânul. Îmi amintesc vara anului 1942, a fost o vară foarte ploioasă, am cosit fân în mlaștini, cu picioarele tot timpul în apă. Opincile din coajă de tei erau permanent ude. Într-o zi am simțit o durere în tălpi, de parcă mă furnica. M-am așezat pe o buturugă, m-am descălțat și mi-am văzut tălpile însângerate, pielea fiind găurită de apa alcalinizată până la carne vie. Numai atunci mi-au permis să nu merg la muncă câteva zile. Picioarele rănite mi le-am tratat cu o unsoare, rănilor se acopereau cu o piele subțire, însă cum călcam pe pământ, pielea crăpa din nou și curgea sânge.

Emilia Vataman-Racoveț împreună cu soțul Apolinarie Vataman (1954)
MNIM

Ion Savin (dreapta)
împreună cu mama și frații săi
Terenozek, Kzîl-0, RSS Kazahă (1946)
MNIM

**Ion Savin (n. 1928), originar din Grozești,
Nisporeni, deportat în 1941 în RSS Kazahă.
Motivul reprimării: tatăl condamnat pentru
apartenența la Partidul Național Țărănesc**

[...] Mama era o fire descurcăreață... Așa este!
Nu ne-a dat de lângă ea, cum și-au lepădat alții
copiii, la casa de copii... Am stat permanent cu
ea, nedezlipiți. Din 1942 până în 1943-1944
ne-a fost foarte greu! Nici n-am crezut c-o să
scăpăm cu viață. După ce s-a terminat
războiul, m-am dus la școală. Însă la școală
ne-au predat aceleași materii, aceleași lucruri
pe care le învățasem în clasele românești. Am
făcut școala în limba kazahă. Am prins repede
limba kazahă, am învățat-o cu copiii. Ei
vorbeau căzăcește și eu, moldovenește, iar
după trei luni știam kazaha. Țin minte și azi
cuvinte din kazahă. Vorbeam atât de bine, că
nu mă deosebeam de ei și nu credeai că sunt
moldovean.

**Grigore Rotaru (n. 1935), originar din Chetrosu,
Drochia, deportat în 1941 în regiunea Tomsk.
Motivul reprimării: tatăl condamnat
pentru apartenența la Partidul Național
Liberar și colaborare cu jandarmeria**

[...] Când eram în clasa a III-a, mama mea
lucra la porci. Pentru că a luat urluială de
secară și a adus-o acasă, un sac de 17
kilograme, a fost condamnată la șapte ani
jumătate de pușcărie. Sora mea, Mila, de-
acum murise, avea vreo nouă ani. Eu am
rămas singur. Pe mama au judecat-o în 1949,
iar eu am asistat la judecată. Cât a durat
procesul ne-am făcut chiar un portret, iar
mama m-a și hrănit... Pe drumul de întoarcere
acasă, am plâns întruna. Femeile din sat mă
mângâiau... Iată cum a fost.

[...] În 1949 au fost aduși lituanieni. Am primit
în gazdă o femeie, Zemeles Emilia, cu fiica ei,
Anna. Ea îmi făcea mâncare, ea mă spăla. Am
mers la școală până în clasa a V-a. Copiii
mi-au zis odată: «Мама твоя, воровка – Mama
ta e o hoță!» Sufeream din această cauză și
n-am reușit să termin cinci clase, mă înrăisem,
devenisem «poamă rea», cum se zice, eram un
băiat fără părinți, știți cum e. M-au exclus din
școală.

Grigore Rotaru împreună cu mama Vera Rotaru,
în ziua când a fost condamnată la închisoare
Krivoșeinoe, Tomsk (1949)
MNIM

Nina Radu în clasa a III-a
(rândul de jos, prima din dreapta)
alături de colegi
și de învățătorul Alexandr Filipovici
Almenevo, Kurgan (1952)
MNIM

**Nina Radu (n. 1942), originară din Plop-
Știubei, Căușeni, deportată în 1949 în
regiunea Kurgan.
Motivul reprimării: tatăl acuzat de
„colaboraționism”**

[...] În Siberia nu am avut jocuri, iar copiii de acolo nici nu știau de jocurile noastre. Erau copii puțini, care erau mai mari, care erau mai mititei... Dar eu tăceam mai tot timpul. Mă dădeam deoparte și-i priveam cum se joacă, ce vorbesc, nu mă amestecam. La Kurgan am mers în clasa întâi. Am învățat într-o clasă cu rușii. Mă împăcam cu ei când și cum. Ei vorbeau toți rusește, iar eu moldovenește, nu le știam limba. Mi-a fost greu, dar am învățat. Învățător ne-a fost Alexandr Filipovici. De dimineață învățau cei mai mari, după amiază învățau cei mai mititei. Părinții ne trimiteau la școală să învățăm. Mereu ne spuneau așa: «Fiți mintoși, ascultați și învățați. Dacă o să învățați, o să aveți și posibilitate să trăiți bine! Dacă n-o să fiți mintoși și n-o să învățați, apoi să nu vă plângeți de nimeni...».

[...] La școală nu ne lăsau să credem în Dumnezeu. Țin minte ca-n ziua de azi cum Alexandr Filipovici ne-a întrebat: «Cine crede în Dumnezeu?» S-au găsit doi-trei copii să-i răspundă și mă întreabă și pe mine: «Dar tu, Nina?». La care eu zic: «Eu am crezut, cred și am să cred!». El mă întreabă: «De ce crezi în Dumnezeu?», «Dar cum să nu cred? Cine a creat soarele, ziua, luna, pământul? Toate sunt de la Dumnezeu!». «Dar de unde știi mata?». «De unde știi? De la părinți am aflat, de la buneii. Ei nouă ne-au spus să credem, să nu ne lăsăm de Dumnezeu...» Acolo biserică nu era. Era doar una tătarească, la 14 kilometri. În acea biserică a fost botezată sora mea Zina, au înregistrat-o, chiar dacă noi eram ortodocși.

**Nicolae Banaga (n. 1941), originar din Minceni,
Rezina, deportat în 1949 în regiunea Kurgan.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] Eram doi băieți și trei fete din Moldova. Am mâncat atâta bătaie! Veneam deseori plin de sânge acasă, dar de la o vreme îmi ajunsese. Am deschis ușa și, cu o găletușă de lemn, le-am dat o bocăneală. La lecțiile de istorie spuneau: «Они напали на Советский Союз! – Au atacat Uniunea Sovietică!». Și copiii prindeau ură pe noi. Nimic mai ușor nu se cuibărește și nu se altoiește în om decât ura! Se adunau câte cinci-șase copii, uneori câte zece, și: «Бить румынов! – Bateți-i pe români!». Și ne înțepau cu penița! Eram eminenti și pentru asta ne urau toți: «Что, ты самый умный? – Te crezi cel mai deștept?». Pleosc!

Nicolae Banaga
Borodinka, Kurgan (1952)
MNIM

Dumitru Bagrin (stânga) cu alți
trei copii ai familiei Bagrin
Hasurta, Horinski, RASS Buriat-Mongolă (1951)
MNIM

**Dumitru Bagrin (n. 1947), originar din
Lărguța, Cantemir, deportat în 1949 în
RASS Buriat-Mongolă.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] Munceau tata, fratele mai mare, bădița Gheorghe, și încă o soră, Marghioala. Mama muncea la grădiniță, spăla rufe. Ceilalți mergeam la școală. De fapt, din șapte copii, câți eram cu părinții în deportare, doi au fost trimiși cu cei maturi la muncă, patru eram de școală sau mai mici, iar fratele născut în 1953 era mic de tot. Deci doi – la muncă, patru – la școală, și unul mic de tot – acasă. Tata cu fratele Gheorghe și sora Maria au lucrat la tăiat pădure. La muncă se duceau de luni pentru o săptămână. Lucrau în pădure, unde și dormeau, în barăci. Fratele mai mare era motorist, sora lucra cu joagărul, curăța copacii tăiați de crengi.

[...] Din anii copilăriei de-atunci îmi aduc aminte drumul spre școală, joaca cu copiii și anotimpurile de acolo. Vara era caldă, dar scurtă. Iarna, mai lungă și cu geruri de minus 40 de grade. Ne duceam la școală la minus 40 de grade, iar școala era într-un sat vecin, la 3-4 kilometri depărtare. Tot drumul ne zbenguiam, cum fac copiii... Iarna era fără vânt! Era o iarnă uscată, nici nu observai că îngheți. Putea să-ți spună cineva: «Freacă-ți nasul că ți-i alb, poate să înghețe!» Într-adevăr, pe neobservate îți degerau nasul, urechile, chiar și mâinile.

**Dumitru Donea (n. 1943), originar din
Taraclia de Salcie, Cahul, deportat în
1949 în Ținutul Altai.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] Iarna toți copiii eram cu schiurile, cu sania. Era omătul foarte mare. Vara mergeam la pescuit, la scădat. Bătaii sau răfuieli între copii erau mai tot timpul, am fost mai mult bătut decât băteam... Cum te prindea unul, striga: «Ура! Я поймал врага народа! – Ura, am prins un dușman al poporului!». Altul spunea: «Бей врага народа! – Bate-l pe dușmanul poporului!». Și mă băteau, mă băteau până când vedeau cum îmi curgea sângele sau îmi striveau nasul sau buza. Pe urmă, cu fratele Ion am început să prindem câte unul, câte unul, și-i luam la bătaie. Țin minte cum l-am bătut pe unul mai mult de frică... Îl prinsesem mai aproape de casă, l-am bătut și pe urmă fuga în casă... A doua zi el vine și mă strigă la poartă. Mă gândeam că și-a adus banda și așteaptă doar să ies și să mă bată. Eu: «Что тебе надо? – Ce-i?». «Давай, выходи... Давай больше не будем драться. Давай будем дружить! – Hai, ieși... să nu ne mai batem! Să ne împrietenim!». Și așa ne-am împrietenit. Pe ruși trebuia mai întâi să-i bați și pe urmă se împrieteneau cu tine.

Familia Donea
Verh-Anuiskoe, Bîstroistokskii,
Ținutul Altai (1955)
MNIM

Pavel Curoș (rândul de sus, al 3-lea din stânga) cu colegii de școală Kirovka, Makușino, Kurgan (1951)
MNIM

**Pavel Curoș (n. 1935), originar din Șeptelici, Soroca, deportat în 1949 în regiunea Kurgan.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] În clasele mai mari am fost comsomolist. Mi-a plăcut să învăț istoria. La ore știam pe de rost date cronologice, detalii. Povesteam rusește, încâlceam limba, spuneam cuvinte stâlcite, toată clasa râdea de mine. Înțelegeți, copiii deportaților se simțeau altfel decât ceilalți copii. Noi consideram tot timpul că suntem datori să facem ceva (extraordinar), pe când ceilalți copii se simțeau liberi. Noi, copiii deportaților, sufletește eram deprimați, mereu ni se spunea că una sau alta nu se poate. Cel mai tare ne temeam de miliție, de KGB. Eram ținuți sub pază, nu neapărat sub țeava puștilor, dar nu putea nimeni să plece din localitate fără învoire. Ne temeam și de foame, și de jivinele din pădure, dar frica cea mare erau kaghebiștii. Pentru orice eram amenințați cu închisoarea. Asta ne-a intrat în cap.

**Emil Rusu (n. 1944), originar din Plop, Dondușeni, deportat în 1949 în regiunea Tiumen.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

Emil Rusu împreună cu mama Vera Rusu Ișim, Tiumen (1955)
MNIM

[...] După patru clase primare, mama și-a dorit să fac studii mai bune și, folosindu-se de faptul că la Strehnino trăia mătușa Alexandra, m-a dat la școala nr. 134 din Ișim. De la Strehnino până la Ișim erau patru kilometri și eu, zilnic, la ora șase dimineața, mă porneam pe frig, pe ger la școală. Singur. Nu știu cum am rezistat și n-am căzut undeva pe drumurile acelea. Erau friguri mari, drumul era înzăpezit, zăpada de doi metri prin anumite părți și eu mă duceam pe întuneric la școală, nu înțeleg cum de nu-mi era frică. Pe timp de noapte, numai becul de pe stâlp lumina și se vedeau în zare fulgii cum se așezau. Într-una din zile, mama a venit la școală să întrebe cum învăț eu. Eu, de fapt, învățam bine. Și după aceea mama a zis: «Hai să ne fotografiem!». Iată, așa am această fotografie cu mama!

Elena Cucuș (în stânga învățătoarei)
cu colegii din cl. I
Karasulski, Ișim, Tiumen (1952)
MNIM

ȘALUL MAMEI
de Elena Ceban

Șalul mamei este adus din Siberia
Căldura mamei el a păstrat.
Demult este uitată *Империя*,
Secera și ciocanul în istorie au intrat.

Șalul mamei m-a încălzit în Siberia
Nouă ani noi acolo am stat.
Mare era, și puternică, *Империя*
Dar ea, într-o zi, s-a minat.

**Elena Ceban (Cucuș) (n. 1943), originară
din Plop, Dondușeni, deportată în 1949
împreună cu familia în regiunea Tiumen.
Motivul reprimării: necunoscut**

Șalul mamei de Siberia îmi amintește,
Cu el mama acolo mă învelea.
Mama demult pe lume nu mai este,
Prin vis acum mă-ntâlnesc cu ea.

Chipul drag mi-a rămas în memorie,
Nicăcând pe mama n-o voi uita.
Șalul mamei pentru mine e o istorie
Și restul vieții eu șalul-l voi păstra.

Șalul mamei mereu mă încălzește,
Mi se pare că sunt lângă ea.
Șalul de dragostea mamei îmi amintește,
Mereu simt cât de mare a fost ea.

**Raisa Paladi-Pitușcan (n. 1939), originară
din Micleușeni, Nisporeni, deportată în
1949 în regiunea Irkutsk.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] La orfelinat, în Kultuk, am stat din
septembrie până primăvara, un an de zile. De
acolo m-au adus acasă. Se vede că mama se
ducea la comandant și se ruga să-i înapoieze
copiii de la orfelinat. M-au adus acasă, țin
minte ca acum. Când am ajuns în Lagărul 115,
gardurile de-acum erau luate, am văzut o
femeie afară, cu un fel de plasă pe cap, ca să
n-o muște musculițele și tântarii. Eu am
recunoscut-o, era mama. M-am repezit și am
început a striga: «Mama! Mama!». Ea s-a întors
și a zis: «Săraca copilă... A cui o fi oare?». Eu
m-am repezit și am cuprins-o, atunci și-a dat
seama: «Asta-i Răița mea!». Așa am rămas eu
cu mama. Apoi i-au adus înapoi și pe frații
mei, pe rând, pe Gheorghe și pe Serghei.

Ecaterina Paladi cu copiii ei,
Raisa, Gheorghe și Serghei
Km nr. 115, Ciunskii, Irkutsk, (1951)
MNIM

Ștefan Rotaru împreună cu sora Valentina
Kuia, Irkutsk, (anii 1950)
MNIM

**Ștefan Rotaru (n. 1946), originar din Pelinia,
Bălți, deportat în 1949 în regiunea Irkutsk.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] Pe vremurile celea Pavlik Morozov era un erou pentru mine. Știu că mai târziu s-a aflat despre el că a fost trădător, că și-a trădat părinții, dar pentru mine el era atunci erou. De ce? Pentru că așa era scris în carte!

[...] Morozov, Matrosov, Gastello... – probabil că nici nu știți cine a fost Gastello – toți aceștia erau pentru mine eroi pentru că am crescut cu ei. Toate duceau spre aceste idealuri. Așa a fost propaganda atunci, propaganda Uniunii Sovietice. Cine erau ei cu adevărat am aflat mai târziu. Am aflat că fapta lui Matrosov nu era fără precedent, că au fost vreo trei cazuri cu așa fapte eroice. Am aflat și despre Morozov, că și-a trădat părintele și, dacă stai și te gândești bine, nu a fost o faptă tocmai bună să-ți torni părintele. Las' să fi fost tata culac, dar era tatăl lui! Azi mă uit altfel la lucrurile astea.

**Eugen Candu (n. 1943), originar din Mingir,
Hâncești, deportat în 1949 în regiunea Tiumen.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] La Barașki am făcut clasele a II-a, a III-a, a IV-a. Ce să țin minte de acolo? Pâinea o aduceau din alt sat, dădeau pâinea cu gramele. Era o pâine așa de neagră și cleioasă: o strângeai în mână și nu se mai desfăcea! Știți, mi-a rămas din copilărie gustul acela de pâine neagră. Noi, copiii, așteptam când venea pâinea; vânzătoarea știa și, atunci când tăia pâinea, ne mai lăsa o bucătică pe care noi, copiii, o mâncam până ajungeam acasă.

[...] La Sosnovka ne jucam «de-a războiul», «de-a muschetarii». Meșteream pistoale: le tăiam din scânduri, le vopseam. Mai era o joacă interesantă când alegeai un băț așa drept, curățat de coajă, lăsați să înghețe apa pe el și îl aruncați în zăpadă... și apoi îl căutați! Astea erau jocurile din copilăria mea. Noi, copiii, ne mai ocupam cu prinsul iepurilor în capcane: legai capcana de un brăduț, veneai dimineața și îl găseai înghețat bocnă. Majoritatea copiilor eram cu prinsul iepurilor.

Eugen Candu (al 2-lea din dreapta)
cu colegii din cl. a IV-a
Sosnovka, Iurghinsk, Tiumen (1953)
MNIM

Antonina Galețchi alături de mamă și soră,
în pragul casei din Dondușeni (1941)
MNIM

**Antonina Grecu (Galețchi) (n. 1935),
originară din Dondușeni, Soroca,
deportată în 1941 în regiunea Novosibirsk.
Motivul reprimării: tatăl fost deputat al
Sfatului Țării**

[...] Au violat-o pe sora mea. A violat-o un bătrân. O moldoveancă, Ileana, cine-o fi fost, că tot de prin Dondușeni era, stătea la un bătrân și m-au luat pe mine și pe Mila să stăm cu ea. Ziua a plecat și seara n-a mai venit, și am rămas numai eu cu soră-mea.

Și iată, bătrânul acela a violat-o pe sora mea. Eu pe urmă mi-am dat seama, că atunci, mă rog, eram un copil. O auzeam că plânge: «Ой, больно! Ой, больно! – Mă doare, mă doare!» Plângea! Dar... ce era să facă? Pe urmă am aflat că a fost la spital, o fi dus-o, eu nu știu... O fi fost, poate, și gravidă, cine știe? A fost violată. Avea 15-16 ani atunci și mergea la muncă. N-am discutat pe tema aceasta, eram un copilaș de șapte ani. Pe urmă am ajuns la orfelinat și n-am mai vorbit despre așa teme. Din cauza asta ea a avut o viață nefericită. Și azi mi-e incomod să vorbesc despre cele întâmplare atunci cu sora mea... Dar este important să se cunoască cât am suferit noi, copiii celor deportați, copiii rămași orfani acolo.

**Viorica Ilașciuc (Rotaru) (n. 1938),
originară din Aluniș, Râșcani, deportată
în 1949 în regiunea Kurgan.
Motivul reprimării: familie de „chiaburi”**

[...] Îmi amintesc când a murit Stalin. Am să mor și am să țin minte. Învățătoarea a pus radioul deasupra ușii și a zis: «Când o să cânte imnul, să știți că o să-l îngroape pe Stalin, acesta-i conducătorul nostru...». Da' eu, când cânta marșul de înmormântare, zic: «Bată-l pustiul! Cum m-a adus pe mine în Siberia, numai eu știu...» și încep a boci. Învățătoarea vine și mă bate pe umăr: «Вот молодец! Благодарность! – Foarte bine! Mulțumesc! Ceilalți nu plâng, da' tu plângi...». Ea nu știa de ce plâng eu! Eu plângeam că m-a adus Stalin acolo, dar ei aveau o jale mare că le murise conducătorul. M-au lăudat că am plâns, da' eu de jalea mea plângeam.

Viorica Rotaru împreună cu membrii
familiei
Iurkovo, Belozërka, Kurgan (1954)
MNIM

CARAVANA AMINTIRILOR DIN GULAG

„Caravana amintirilor din Gulag” este o expoziție itinerantă care trece prin mai multe localități din România și Republica Moldova pentru a vorbi publicului despre destinele tragice ale victimelor regimului totalitar din stânga Prutului în perioada sovietică.

Evenimentul comemorează 75 de ani de la al doilea și cel mai mare val de deportări staliniste în Basarabia.

Proiectul a implicat o componentă de cercetare, realizată din perspectivă curatorială și interdisciplinară, care s-a materializat prin construcția unei instalații bazată pe mărturiile deportaților, cu fotografii, grafică, lucrări de artă, materiale audio și video.

Echipa proiectului

Victoria Nagy Vajda, autor proiect, manager
Ludmila Cojocari, istoric
Virgiliu Bîrlădeanu, istoric
Lidia Pădureac, istoric
Livia Ermurachi, istoric
Mirela Nagăț, redactor
Justina Bandol, corector
Andrei și Andreea Grosu, regie
Ramona Iacob, designer sunet
Vasile Rață, artist vizual
Ghenadie Popescu, artist vizual
Oleg Brega, custode
Elena Balinschi, cercetător, bibliograf
Andrei Grigore, fotograf

Organizator

Asociația pentru cultură și arte Arbor

Proiect cofinanțat

Administrația Fondului Cultural Național

Parteneri principali

Muzeul Național de Istorie a Moldovei
Ambasada Republicii Moldova în România
UNTEATRU
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

